

कट

छाया बाहेरून आली तीच धपापत. मनाची घालमेल होत असल्याने व रागाचा पारा चढल्याने तिचा ऊर धपापत होता. तिने बेल वाजवली. दारावर बेल वाजली. तशी छायाच्या मुलाने संतूने साखळी लावून बाहेर पाहिले. तो त्याची आई. झँझ़लवकर दार उघड, नुसता बघत काय राहिलास शुंभासारखा, फक्तिच्या तोंडाचा पट्टा सुरु झाला. बाहेरून आल्याने तिला खूप घाम आला होता. त्यातच संतापाचा भर होताच. तिच्या या अवताराने तो थोडासा घाबरला पण मग त्याने तिला आत घेतले.

ती आत येताच संतूने तिला बसण्यास सांगितले व प्रसंग ओळखून तिला पिण्यास पाणी दिले. पाणी पिताच तिला बरे वाटले. एवढे ओरडून आणि वस्कूनही लेकराने पाणी दिले. त्यामुळे ती जरा शांत झाली. तरी तिच्या मनाची घालमेल काही कमी होत नव्हती. तिला तिच्या प्रिय सखीने अम्मानेच दगा दिल्याचे यशोदानंदाने सांगितल्याचे तिला आठवले. त्यामुळे तिचं मन विषण्ण झालं. तिच्या मनातील खळबळ चेहऱ्यावर स्पष्टच दिसत होती. ती उदासवाणी बसली होती. तिच्या मनात चलबिचल सुरु होती. त्या विचाराने तिचे डोके दुखू लागले होते. तिचा चांगुलपणावरील विश्वास उडाला होता. ती दुसऱ्यांसाठी एवढी झटका बसला. तिच्या मैत्रिणीच्या करणीमुळे तिचा पाच लाखांचा सौदा हुकला होता. त्या बाबतीत तिने आपली जिवलग मैत्रीण राधेला विश्वासात घेऊन सगळं सांगितलं त्याचाच हा परिणाम. तिने केसानेच गळा कापला होता. राधाने तिला झटका देण्याची ही तशी दुसरी वेळ. पण यावेळेस मात्र तिने कहरच केला होता.

त्या दिवशी दुपारी जेवण करून ती जरा आडवी झाली. त्याच वेळी बेल वाजली. तिने त्रासिक चेहरा करूनच दार उघडले. पाहते तो यशोदानंद बाहेर उभा. तिने साखळी लावून दार किलकिले केले व पाहिले. तो बाहेर यशोदानंद दिसताच तिने कपडे सावरले व दार उघडले. झँझ़या या यशभावजी, फक्तिनेहमीच्या स्टाईलने तिने त्याचे स्वागत केले. झँझ़ते सगळं खरं आहे, पण आज दार उघडायला एवढा वेळ का? फक्तिच्याने तिची फिरकी घेत विचारलं. झँझ़काही नाही हो जरा विचारात होते, फक्तिच्या या उत्तरावर लगेच त्याचा प्रतिप्रश्न, झँझ़कसला विचार करीत होतात ते कळेल का? फक्तिनेहमीचेच विचार आमचे, त्यात नवीन काय असणार? फक्तिने त्यालाच प्रश्नात टाकलं. त्यांची जुगलबंदी सुरु होती. तोवर बेल वाजली. दार उघडून बघितलं तर धनंजय आला होता. धनंजय आल्यामुळे त्यांच्या जुगलबंदीत खंड पडला. धनंजय आल्यामुळे ती चहापानाच्या तयारीला लागली. इकडे धनंजय व यशोदानदांच्या वेगळ्याच गप्पा रंगल्या. त्यात तिचा विषय बाजूलाच पडला.

तिचं नेहमी असंच होतं. धनंजयला तर तिला समजूनच घेता येत नाही, अशी तिची सदाच तक्रार असे. यशोदानंद कधी कधी तिची व्यथा समजून घेत. त्यांची पत्नी यशोदाही तिची मैत्रीण बनली होती. पण यशोदा थोडी अबोल होती. आपल्याच नादात व विचारात दंग असल्यासारखी. शिवाय यशोदानंद सुखवस्तू असल्याने आपण कोणी उच्चभू आहोत, असा तिचा समज असे तो वेगळाच. तरीही तिचं आणि छायाचं बच्यापैकी जमत असे. तिने कधी छायाला हिडिसफिडीस केलं नव्हतं तरीही ती थोडं वेगळ्या लेवलनेच बोलत असे. तिच्या गप्पात महिला मंडळ, किड्वी पार्टी असलं काहीबाही असे. त्यात छायाला इंटरेस्ट नव्हता. पण तिचं बोलण मुद्देसूद असे, ते छायाला खूप आवडे. ती तशी कोणाच्या अध्यात - मध्यात नसे. छायाला मात्र साच्या गावाची उठाठेव लागत असे. तिला समाजसेवेच्या वेडानेच झपाटले होते म्हणा, असे धनंजय तिची टिंगलटवाळी करताना म्हणत असे. कधी कधी ती आमची जनाबाई आहे, कधी म्हणे ती जगाच्या कल्याणा संतांच्या विभूतीमधली विभूतीच आहे जणू. त्यात तिचा उपहास करावा असा त्याचा हेतू नसे. पण तिला दडपणातून सोडविण्यासाठी तो तिची फिरकी घेत असे. तिला संताप आवरत नसे. त्याचसाठी तिचे मन अन्यत्र वळविण्याचा त्याचा प्रयत्न असे. सततच्या विचाराने तिचे मन

उद्दिग्ग होत असे. त्याचा तिला तसा खूप आधार असे. परंतु तिची घालमेल तिलाच सहन करावी लागत असे. छाया केवळ गृहिणी नव्हती तर तिच्यात अनेक गुण होते. तिची स्वतःची फर्म होती. तिथे ती बॉस होती. तशी घरातही तिचंच साम्राज्य होत म्हणा. ती डबल ग्रॅज्युएट. शिवाय एम्बीए त्यामुळे ती एकिझेक्युटिव्ह होती. तिच्या फर्ममार्फत काही कन्सल्टन्सी, काही कामांच्या सर्वेक्षणाची टेंडर भरली जात. व्यावसायिकांना मार्गदर्शनही ती स्वतः करीत असे. तिच्या हाताखाली चार कर्मचारी होते. त्यातही सीनिअर क्लार्क असलेले देशपांडे व नाईक यांची तिला मदत असायची. पण सुनदा व मेरीच्या चालढकलीमुळे तिची कामे कधी कधी अडतही. नाईकांची त्या दोघींना फूस होती, असं तिच्या ऐकिवात आलं होतं. ती त्यांच्यावर लक्ष ठेवूनच होती. घरातील कामेही ती स्वतःच करीत असे. तशी राधाबाई होती दिमतीला. पण ती धुण्याभांड्यांपुरतीच. ती स्वतः खवैया होतीच. धनंजयलाही व संतूलाही तिने खादाड बनविले होते. लग्न झाल्यावर सुरुवातीला तिला काहीच काम नसे. लग्नानंतर तिने एम. कॉम. एम. बी.ए. केले. त्यावेळी संतू नव्हता. एम्बीए होईपर्यंतचे प्लॅनिंग झाल्यावर संतू झाला. त्यात तिची दोन तीन वर्षे गेली. राधाबाईला त्यासाठीच तिने ठेवले होते. त्यांच्यामुळे ती निर्धास्त असे. तिच्या कामात दंग राहणे तिला त्यामुळेच जमत असे. संतू थोडा मोठा होताच तिने मग तिने धनंजयच्या ऑफिसात थोडे दिवस काम केले. तेथील वातावरण तिला काही सूट झाले नाही. मग तिने धनंजयच्या मदतीने व सल्ल्यानुसारच स्वतःची फर्म सुरु केली. तेथे ती मनमोकळेपणाने काम करू लागली. त्या दिवशी तिच्या कंपनीत काही परदेशी कंपन्यांचे अधिकारी आले होते. त्यांच्या प्रकल्पासाठी सर्वेक्षणाचे काम तिला करायचे होते. त्यासाठी तिला काही माणसे लागणारच होती. तिच्या मैत्रिणीला यशश्री, सुलभा यांना तिने ते काम दिले. मोठे कंत्राट होते ते. त्यांचे डील झाल्यावर खरी कामाला सुरवात झाली. तेह्वा तिला खूप टेन्शन यायचे. टेन्शन घालविण्यासाठी ती धनंजयला त्रास देत नव्हती. त्याच्या मागेच खूप टेन्शन असे. त्यात तिला त्याला गुंतवायचे नसे. तोही त्याबाबतीत अलिसच असे. एकदोनदा तिने त्याला काही गोष्टी सांगितल्या. त्यावेळी त्याने दिलेला सल्ला तिने मानलाच नाही. त्याचा प्रत्यय म्हणून तिला खूपच त्रास झाला. त्याचा सल्ला खरे तर खूपच मोलाचा (तसा फुकटचा) होता. अनेकदा त्याचे आडाऱ्ये बरोबर असतं. पण त्याचे ऐकायचे नाही, हा तिचा निर्धार तिला नव्याच संकटात टाकत असे. त्याची तिला पर्वा नसे.

तिच्या क्लोज मैत्रिणीतील रेखा, सुपर्णा, अम्मा यांच्याशी आपले दुःख शेअर करीत असे. अम्मा तिची खास मैत्रीण खरेतर एक प्रकारे ती तिची स्पर्धकच होती. दोघीही क्लासमेट. त्यांचे विषयही सारखेच. तिनेही एम्बीए केले होते. त्यामुळे अनेकदा ती तिचा सल्ला घेत असे. तिच्या सल्ल्याचा एकदोनदा तिला फायदा झाला. पण तोटाच जास्त. अम्मा बेरकी होती. अम्माने तिच्या विश्वासाचा गैरफायदा घेऊन तिची अनेक कामे पळविली होती. परंतु आपण त्यातले नाहीच, असे दर्शवून अम्मा तिला भुलवत असे. पण तिचे गोड बोलणे छायाला भुरळ घालत असे. अनेक कामे छाया तिला स्वतःहून देत असे. पण ती कधी कृतज्ञ राहत नसे. तिच्या उर्मटपणाला कधी कधी ताळतंत्रच नसे. त्या दोघींची कडाक्याची भांडणे झाली तरी त्या पुन्हा एक होत. एकमेकींवर जणू संमोहन केल्याप्रमाणे. अम्माच्या घरी ती एके दिवशी गेली. तर अम्मा बाहेर निघण्याच्या तयारीत. तिला घरातही ये म्हणाली नाही. उलट छाया आलेली पाहून तिचा चेहराच पडला. तिच्या चेहन्यावरचे बदल छायाच्या लक्षात आले तरी ती तेथून चटकन निघून गेली. छायालाही ऑफिसला जायचे होते. बोलण्यात वेळ घालविला असता, तर चालणारे नव्हते. छायाच्या एकदम लक्षात आले की आज टेंडर भरायचे होते, त्या कामाचे. लगबगीने ती ऑफिसात पोचली. ताबडतोब मेरीला बोलावून फाईल तयार केली. चार दिवसांपूर्वीच अम्माचे व तिचे या विषयावर बोलणे झाले होते. छायाने तिचा सल्ला घेण्यासाठी तिला काही विचारले होते. चाळीस हजार रुपये भरायचे होते तर त्यासाठी मदतही मागितली होती. तशी अम्मा तिला कधी कधी पैसे देऊन मिंधे करून ठेवत असे. धनंजयकडे एकदम रक्कम मिळत नसे. अम्मा काटकसरी व दुसऱ्याच्या जिवावर भागविणारी होती. त्यामुळे तिच्याकडे दहा वीस हजार कधीही मागितले तर ती नाही म्हणत नसे. या टेंडरसाठीही तिने आठवड्यापूर्वी तिच्याकडून वीस हजार रुपये घेतले होते. बयाणा भरायचा होता. तिने टेंडर भरले. लागलीच ती त्या कंपनीच्या कार्यालयात स्वतःच गेली. अशी अनेक कामे ती स्वतःच करीत असे. मेरी, नाईक, देशपांडे यांच्यावर विसंबून राहत नसे. त्यामुळेही नाईक तिच्याशी थोडा आखडूनच वागत असे.

त्याची पर्वा तिने कधी केलीच नाही.

तिने टेंडर भरले. तेथील अधिकांच्या सह्याही घेतल्या स्थळप्रतींवर. तेवढ्यात तिच्याकडे पाहून तेथील फर्नाडिस हसला. तसा तो नेहमीच हसत असे. पण त्या दिवशी तो अधिकच जवळीकीने हसल्याचा भास तिला झाला खरा. पण आपल्याच नादात ती बाहेर पडली.

चार दिवसांनी ते टेंडर फुटणार होते. त्या आधी अम्माने तिला नाना प्रकारे विचारून टेंडरची व तिच्या उडीबद्दलची (आर्थिक झेप) कल्पना मिळविली होती. ती तिला तशा साच्याच गोष्टी सांगत असे नंतर पस्तावत असेही. आता तिला असे काही होईल, असे वाटले नव्हते. या कंपनीचे काम तिच्यादृष्टीने प्रतिष्ठेचे होते. तिने तसा प्रयत्न केला होता. ती अधीर होती. एवढ्यात फोन खणाणला. तिचे टेंडर फेटाळले होते. तिच्या माहितीतील पिंटोने ते घेतले होते. अम्मा त्याची तशी काही काळ गर्लफ्रेंड होती. एवढे मोठे टेंडर गेल्याने ती आता लटपटलीच शिवाय चाळीस हजारही पाण्यात गेले होते. झग्मे आय कम इनफ्या आवाजाने तिने दचकून वर पाहिले. तो आवाज ओळखीचा वाटला. देवानंदचा आवाज ऐकून ती थककच झाली. तो पिंटोच्या ऑफिसमध्ये काम करायचा. त्याने त्या दिवशी अम्माला त्यांच्या कार्यालयात पाहिले होतेच. त्यावेळी त्याला काही वाटले नाही. पण छायाच्या टेंडर फेटाळताच त्याची ट्यूब पेटली. त्याने लगेच ही गोष्ट छायाच्या कानावर घालण्याचे ठरविले म्हणून तर तो आला होता. झग्मेस कम इन, फनेहमीच्या सरावाने तिने म्हटले. बसा, असे सांगताच तो बसला. तिची नजर त्याच्याकडे नव्हतीच. तो जरा खाकरला तेव्हा तिने वर पाहिले. झङ्घङ्घदेवानंद, आज इकडे कुठे?फक्क अरे सोमू पाणी आण, फक्क तिने इंटरकॉमवरून ऑफिसबांयला सांगितले. पाणी पिऊन झाल्यावर देवानंदने सगळी हकीकत सांगितली.

आपल्याच मैत्रीचा फायदा घेत अम्माने आपला हातचा घास हिरावून घेतला. याचे तिला वाईट वाटले.

ती विचार करीत होती. तिला तो प्रसंग आठवला. मागच्या सर्वेच्या वेळी तिची पार्टनर असलेल्या अम्माने तिच्याविषयी किंती वाईट गोष्टी पसरविल्या होत्या त्याची. तिच्या हाताखालच्या कर्मचारी कामच करायला तयार नव्हत्या त्यावेळी. तेव्हाही अर्ध झालेले काम तिच्या हातून गेले. त्यावेळी तर अनघा तिला भांडायलाच उठली होती. कामाचा मोबदला देताना ती कमिशन खाते, असे म्हणत तिने छायावर तोंडसुख घेतले. अनघाला शांत करता करता तिच्या नाकीनऊ आले होते. कसेबसे समजावून तिला तिने घालवून दिले. अम्माने सांगितल्याने ती भडकल्याचे कळताच छायाने कपाळावर हात मारून घेतला. तिने ठरविले, अम्माशी बोलायचेच नाही. तिची सावली पडू द्यायची नाही. पण तिचा निर्धार काही फार दिवस टिकला नाही. मनात काही न ठेवणारी छाया परत अम्माशी सुलानामा करून बसली.

आताही देवानंदने तिला अम्माच्या कर्तृत्वाबद्दल सांगितले अम्माने केसाने गळाच कापला तिचा. तिच्या मनाची उलाघाल होत होती.

छाया सर्वांना आपलेसे करी. छायाने आपल्या सगळ्या मैत्रिणींनाच कामाला लावले. पण त्या दिवशी अम्माने तिचेच काम हिरावून घेतले. आपल्या जिवाभावाच्या मैत्रिणीच्या वर्तनाने तिला धक्काच बसला. आपण सगळ्यांचे चांगले करतो पण आपल्याशी लोक का असे वागतात, ती तावातावाने धनंजयशी फोनवर बोलत होती. तिचे काय बिनसले असावे याचा त्याला अंदाज आलाच. त्याने तिला कसे बसे शांत केले. पण तेवढ्याने तिचे मन काही शांत होईना. तिने फोन लावून अम्माला जाब विचारायचे ठरविले. तिच्या वागण्याने छायाला इतका मनस्ताप झाला की फोन करण्याचेही तिला सुचेना. तिला ऑफिसात बसवेनाच. मग ती तरातरा बाहेर पडली. तेव्हा नाईक गालात हसतोय, असा तिला भास झाला. मेरीने तिला विचारण्याचा प्रयत्न केला पण काहीही न बोलता ती निघून गेली. घाईघाईने मोटार काढून तिने वेगाने घर गाठले. बेल वाजवू लागली. बेल वाजतच होती, कर्णकर्कश आवाजात.

- प्रकाश रामचंद्र क्षीरसागर,
ताळगाव, गोवा